



A monográfia műhelyéből

Történezsok, levéltárosok, a kultúrtörténet, a régészet és a néprajz szakemberei hatalmas munkába fogtak néhány évvel ezelőtt. Szeged történetét dolgozzák föl a teljesség igényével. A város történelmének marxista szemléletű főtáráására vállalkoztak. Ötkötetes elemző történeti munka készül, mely bizonyára elősegíti a teljesebb nemzeti önismeret kialakítását. Mozgatórugója és lendítőereje éppúgy megtalálható az egészséges lokálpatriotizmusban, mint az oktató-nevelő munka és a szocialista gondolkodás sürgető követelményében. A hatalmas vállalkozás öt kötete fontos társadalmi-történelmi-gazdasági-politikai fordulópontokhoz kötődik. Az első a meglepedéstől a török alóli felszabadulásig kíséri végig a város történetének fél évezredét. **A második kötet rövidebb időszakot foglal magába, hiszen a török kiűzésétől a szabadságharc bukásáig két évszázad sem telik el.** Am ez a közel kétszáz év rendkívül fontos Szeged történetében. Erről beszélgettünk a kötet szerkesztőjével, dr. Farkas József egyetemi adjunktussal. Elsőként arra kértem választ, hogy ennek az időszaknak Szeged történetében milyen specifikumai vannak az ország egészéhez képest?

— A Szeged története című monográfia második kötete a későfeudalizmus időszakát vizsgálja. Nyitó évszám 1686, a török kiűzése — záródátuma 1849, a szabadságharc bukása. A város történeti státuszát földrajzi fekvése, helyzete erősen befolyásolta. Egy ideig a határvidékhez tartozott, 1719-ben nyerte vissza szabad királyi városi jogállását. A török utóvédharok éppúgy jellemzői voltak a vizsgált korak, mint az a tény, hogy ez a táj a török kiűzése után először kerül Habsburg-uralom alá. Mivel délre nem terjeszkedhetett a város, hosszú harcot folytatott a kun puszták megszerzéséért, azok birtokbavételéért. Mindezzel együtt jelentkezett az áttérés az állattartásról a földművelésre. A vidék legnagyobb földesura Szeged városa lett, s kíméletlenül be is hajtotta jogait. A kor társadalmi-politikai arculatát még színezi a szerbek több hullámú betelepülése, ám a többi délvideki várossal szemben itt gyors és teljes az asszimiláció. Fontos megemlíteni, hogy a város fekvéséből adódóan jelentős kereskedelmi átmenőforgalmat bonyolított le. Döntő azonban a város agrárjellege maradt. Szeged a

hatalmas pusztáiról és nagy kiterjedésű tanyavilágáról lett híres. Külön kiemelt érdemel a pusztai élet, a vízi élet bemutatása, melyhez babonás hiedelmek kötődtek és két, országosan is Szegedhez kapcsolódó sajátosság: a boszorkánypercek és a betyárvilág. Bár e két utóbbi vonatkozás nem csupán Szegedre volt jellemző, a köztudatban mégis leginkább e városhoz kötődnek.

— **Lehet-e, s érdemes-e valamiféle párhuzamot vonni más magyar városok korabeli állapota, helyzete között?**

— Az előzőekből talán érzékelhető, hogy Szegednek minden lehetősége megvolt arra, hogy egyik rangos kereskedelmi központja legyen az országnak. Mégsem vált igazán azzá. Megmaradt parasztvárosnak, így leginkább összevethető a hozzá hasonló fejlődési utat járó, szintén a legtöbb pusztával rendelkező Szabadkával és Kecskeméttel. Szabadka riválisa is volt Szegednek. Legszembetűnőbb a párhuzam Debrecennel. Míg Szeged mindig erős katolikus, kamarai, Habsburg-hű város volt, addig a református, ellenzéki Debrecen a rebellek városa, a forradalmak fészke, a progressió bástvája, a kultúrtörténet úttörője. Meghúzóható a párhuzam a művelődéstörténet, a felvilágosodás eredményeivel is. Debrecen esetében vége-hossza nincs a felsorolásnak. A debreceni felvilágosodás európai rangú volt, nálunk gyérebbe pislákoló Vedres István és Dugonics András révén a felvilágosodás eszméje. Ha a kötet zárófejezetét, az 1848–49-es forradalmat és szabadságharcot vizsgáljuk, meg kell állapítanunk, hogy Debrecen annak elenére jelentősebb szerepet játszott az eseményekben, hogy Szeged Kossuth első toborzó körútjának állomása volt, a menekülő kormány töltött itt rövidebb időt, s hogy épp a szőregi csatavesztés zárja le ezt az időszakot.

— **Hogyan épül föl a kötet, milyen fejezetekbe foglalják a két évszázadot, s kik vesznek részt a fejezetek írásában?**

— A Szeged-monográfia második kötete politikai fejezettel indul, mely a török elleni utóvédharokot, a határvidék problémáit, a Habsburg-berendezkedés

és a Rákóczi-szabadságharc városszempontrú kérdéseit elemzi. Az első kötetrel való szoros kapcsolatot jelzi, hogy szerzője ugyanaz a kutató, aki az előző kötet zárófejezetét írta. A továbbiakban tematikus fejezetek elemzik a városspolitika, a jogállás, a városi gazdálkodás és bíráskodás kérdéseit; a népességet, valamint a települési viszonyokat (ez a demográfiai fejezet felhasználja a legmodernebb kutatási módszereket, például a családrekonstrukciós vizsgálatot). Külön fejezet vizsgálja a mezőgazdasági és agrárviszonyokat; az ipari és kereskedelmi kérdéseket; a város művelődéstörténetét, valamint a reformkori Szeged társadalmát. A zárófejezet a forradalom és szabadságharc történetének komplex feldolgozását adja. A szerzők között vannak helyi történészek, kutatók és budapesti szakemberek. Ennek a korszaknak már igen gazdag, egyes időszakainak csaknem teljes az írott forrásanyaga. Most ennek a hatalmas anyagnak kutatása, feltárása folyik a tervezettnek megfelelően. A kötet munkatársa **Szakály Ferenc** kandidátus, **Vass Előd** levéltáros, **Kovács Zoltán** főiskolai adjunktus, **Rákos István** egyetemi adjunktus, **Labádiné Csajági Réka**, **Gergely András** egyetemi adjunktus, **Szörényi László** tudományos munkatárs, **Nagy Zoltán** nyugalmazott múzeumigazgató, **Ferenczy Imre** egyetemi docens, **Juhász Antal** múzeumigazgató-helyettes és **Szántó Imre** egyetemi tanár. Az eddigi Szeged-történetekkel szemben marxista alappállásból korszerű feldolgozást igyekszünk végezni. Történetírásunk mindenképpen teljesebb és szélesebb körű minden eddiginél, hiszen a korábbi munkák nem, vagy csak alig foglalkoztak gazdaságtörténeti kérdésekkel. Ebből következően sokszor alapkutatásokat jelent munkánk, így számos új tudományos eredmény várható.

TANDI LAJOS



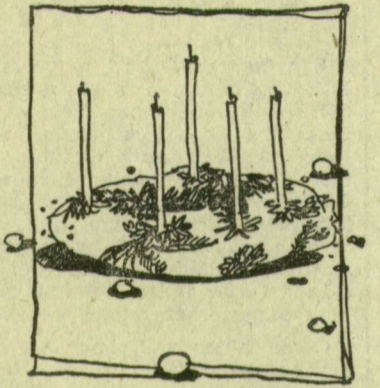
JURIDA KÁROLY RAJZA

Olvasni jó

Szörcsög Taksony (a név kitalált) nem kedveli a betűket. Imádja viszont a kisfröccsöt. Van tehát, aki nem olvas, hanem iszik. Világos. Van azonban, aki se nem olvas, se nem iszik. Maszekol. Van továbbá, aki se nem olvas, se nem iszik, se nem maszekol. Gyereket nevel, mondjuk. És így tovább. A természet rendje, ki-ki maga mesterségét folytassa, keresztjét hordozza, kedvét morzsolja, idejét mulassa.

Fölpattintva szükségleteink kintpáncélját, van, akinek hobbija az olvasás, és van, akinek muszájmechanizmusa. Külcsin és belbecs, kit hogyan fenyegetnek, szorítanak foglalkozásának vagy egzisztenciájának bilincsei. Olvasni szórakozás, ha szabadidős tevékenység, úgymond, ám a hivatás horgonykötele mentén nehéztí munka. Ülve, fekve, kemény deszkájú széken vagy fotóba sűppedve, szigorú belső tartást, rideg önfegyelmet követel. Ilyentájt karácsonykor, vagy egyéb sátoros ünnepek évadján, hogy az ejtőző értelmiségi ráérsen turkál a szellemi javak kötelezően fölzáporodó éléskamrájában, a muszájmechanizmus olykor görcsbe rándító kényszere csöndes szemlélődéssé szelídül. A penzumbetűk tartóztatását bocsánatos bűnné mérsékeli az eredendő kíváncsiság, s vers, novella, uram bocsá, regény tolaakszik a restanciaköteket tetejére. Hasonló alkalmak híján ki tudja meddig szunnyadnának a háborgó lelkiismeret folyton roskatag polcain. Mit olvasunk? Mit kell elolvasnunk? A pálya vonzáskörletében agyszólván mindent, ami

— minimálisan: a holnapok tisztességes túléléséhez,
— elegendően: szakmai presztizsünk karbantartásához,
— maximálisan: bevégényünk fedezeteképpen nélkülözhetetlen.



Már itt szétfeszülnek idő és képesség viszonyhatárai. A szakma rejtett zugainak legfrissebb szellemhangjaival sincs soha megnyugtató szinkronban az ember. Hát még ha fogékony, nyitott akar maradni, s tájékozódni, rendet vágni, ösvényeket találni az ismeretek napjainkban hihetetlenül táguló dzsungelében. Az értelmes szelekció lenne hát napiparancsa mindenfajta olvasási ingernek. Csakhát: létezik-e, létezhet-e egyáltalán értelmes szelekció? Pusztán a napi-és heti-lapok, folyóiratok tengerén vitorlázva el-eltévelyeg az ember, hacsak eredendő kíváncsiságának szeljárására hagyatkozik. Hát még a népszerű-tudományos könyvek, úti- és élménybeszámolók, lexikonok, gyűjtemények, memoárok, dokumentációs és szociográfikus kötetek óceánján, ahová megannyi információ, érdekesség, érdekesebb témák szirénhangjai csábítanak. És hol marad akkor a szerelem: a novella, dráma, vers; a szépirodalom? Navigare necesse est — hajózni pedig szükséges. A betűk partatlan vízei fölött is.

Magam, nem utolsó sorban, ezért várom a karácsony csöndjét, hómagány nyugalmát. Mert olvasni jó ilyenkor pláne. Hisz talán az időből futja majd arra is, amitől máskor konokul túrtörtét, távöltart a napi szükségzemta. Hogy van ilyen is? Aki nem hiszi, járjon utána.

NIKOLÉNYI ISTVÁN

Karácsony rejtvény

Karácsonyi lábadozás című versében írja Babits Mihály: „A hó szőnyegébe puhán süpped a láb, — mintha dunyhán menne...” folytatás a rejtvény hosszú soraiban.

VÍZSZINTES: 1. Kedvtelés. 7. Moto...; motorkerékpáros gyorsasági verseny. 12. Amerikai mesefilm. 13. A versidőzet folytatása. Zárt betű: U. 15. Füttykös. 16. Litérártus. 17. Japán város. 19. A láb legalsóbb része. 21. Renegát. 23. Nehéz fém. 24. Lehár-operett. 25. Spanyol tartomány. 27. Becézett Aranka. 28. Kérdőszó. 29. A matiné kezdete! 30. Alkalmazott rövidítése. 32. V. N. 33. Igazi nevén, latinul. 35. Söntés, de szerb férfinev is. 37. Férfinev. 39. Teljesen nedves teszt. 40. Összeállítja az alkatrészeket. 41. Szegény, mint a templom... (mondás). 42. Komárom megyei község. 43. Ez a szálló — találkahely. 45. Ermében van! 46. Középen leíról. 48. Jugoszláviai sziget Rijeka közelében. 49. Szovjet repülőgéptípus. 50. ...mala, John Knittel regénye. 52. Verdi-opera. 55. Az egységes munkáspárt nevének rövidítése az NDK-ban. 56. Ilona becézve. 58. Bálvány. 59. Tüzes. 60. ...és fél; híres Fellini-film. 62. Egyfogatú angol bérkocsi (CAB). 63. Az ENSZ angol rövidítése. 67. 18 éven...; kiskorú. 68. Elismer, megbecsül.

FÜGGŐLEGES: 1. Eladásra szánt áru. 2. Névelő. 3. Bólt, műhely angolul (SHOP). 4. A német ábécé utolsó betűje. 5. Régi fegyver, ma sporteszköz. 6. Japán politikus. 7. Piperecikkszárka. 8. A rádium vegyjele. 9. Indulatszót a meglepetés kifejezésére. 10. Csak úgy németül. 11. Milánó világhírű operaháza. 14. Szovjet

úrhadós, a Szovjetunió hőse. (Zárt betű: O.) 15. Kétszer véve: halandzsza. 18. Ahogy. 20. A versidőzet befejezése. Zárt betű: E. 21. Kárára van. 22. Érzéstől és pátosztól átitatott költemény. 25. Bad...; híres ausztriai magaslati üdülőhely. 26. Gyorsan, vidáman a zenében. 29. Francia polgármester. 31. Kipakol. 34. Hitel végnélkül! 35. Nem másol. 36. Kelet németül. 38. Vita. 41. Férfinev. 42/a. Postán küldi a pénzt. 44. Megokol. 47. ...Valone; neves olasz filmszínész. 48. Cseh korona rövidítése. 51. Átfürt dugó, a must erjedésekor használják. 53. Ezt a békét 1606-ban kötötte Rudolf császár és Bocskai István. 54. Menyétszerű ragadozó, Afrikában, Ázsiában honos. 55. A beszéd legkisebb része. 57. Ájulásszerű állapotba kerül. 59. Spanyol női név. 61. Az NSZK-beli kereszténydemokrata párt névbetűi. 63. Nekünk németül. 64. Tova. 65. Norvég és olasz autók jele. 66. A hélium kémiai jele.

H. J.

MEGFEJTÉSEK — NYERTESEK

A december 14-én megjelent rejtvény helyes megfejtése: **LEGYÜNK HÁT JOBBAK, S HIGYJÜNK RENDÜLETLEN, S NE CSAK IGY DECEMBERBEN**

A megfejtők közül sorsolással 50 forint értékű könyvjutalmat nyertek és személyesen vehetik át a szegedi Móra Ferenc Könyvesboltban (Kárász utca): Farkas Tibor, Szeged, Vidra u. 1., Csabai Lászlóné, Szeged, Budapesti krt. 34/A, Mészáros Anikó, Mihálytelek, Mórész Zs. u. 3/A.

A megfejtéseket postai levelezőlapon kérjük beküldeni. Beküldési határidő a megjelenéstől számított hat nap. Címünk: 6740 Szeged, Tanácsköztársaság útja 10.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
12		13			14						
		15			16			17		18	
19	20			21				22		23	
24			25					26		27	
28			29					30		31	32
33		34			35		36		37	38	
	39						40				
41					42	42/a		43			44
45			46		47			48			49
50		51		52		53		54			55
56			57			58				59	
60				61		62			63		
					64				65		66
					67				68		